

השעון האמריקאי ומהלכי ישראל במלחמה בחמאס

אלדד שביט | 6 בנובמבר, 2023 | גיליון 1782

הממשל האמריקאי ממשיך להעניק לישראל אשראי מדיני כדי לאפשר את המשך הלחימה בחמאס. ואולם, ישראל חייבת להימנע מהתייחסות לסבלנות האמריקאית כמובנת מאליה ויש לקחת בחשבון שבנקודת זמן מסוימת, ואולי קרובה, לא עוד יסתכרנו השעון המדיני האמריקאי והשעון הצבאי הישראלי. לכן, יש לייחס עדיפות לנקיטת מדיניות שתתמוך בשימור המחויבות האמריקאית ובהבטחת מרחב הפעולה המדיני, המאפשר את המשך המערכה להשגת היעדים הצבאיים.

הממשל האמריקאי, בהובלה אישית של הנשיא ביידן, ממשיך גם יותר משבוע לאחר תחילת המהלך הקרקעי ברצועת עזה להעניק גיבוי לישראל. הנשיא ובכירי ממשל נוספים חוזרים וקובעים כי לישראל הזכות והחובה להגן על אזרחיה וככלל, הממשל מסכים עם מטרת המלחמה שהציבה ישראל: הבסת החמאס. מזכיר המדינה האמריקאי, אנתוני בלינקן, חזר על כך גם במסיבת העיתונאים שערך עם שרי החוץ הערביים (4 בנובמבר). בין הנהגות ישראל וארצות הברית מתנהל שיח רצוף ונראה שעיקר הדיון עוסק בסוגיות הבאות:

- סיוע הומניטרי לרצועת עזה - נראה שישראל התאימה את מדיניותה לדרישות הממשל וכעת השיח מתמקד בדרישת הממשל לאפשר הפוגות הומניטריות, בעיקר במטרה לאפשר שחרור החטופים, הגם שלפי התבטאויות פומביות עדין לא הושגו הסכמות. בכל מקרה, הממשל מדגיש כי אין מדובר בהפסקת אש, שבראיתו תשרת את חמאס.
- הקפדה על עמידה בדיני הלחימה - הפרדה בין אויב לאזרחים וניסיון להימנע ככל הניתן מפגיעה באזרחים. הממשל דרש כי שיקולים אלה ישולבו בתכניות המבצעיות ונראה כי לפי שעה המהלכים הישראליים, ובעיקר ההפרדה בין צפון הרצועה לדרומה, וכן הגדרת 'אזורים בטוחים' לאוכלוסייה האזרחית, מספקים מענה לציפיות.
- עיסוק בשאלת היום שאחרי - בסוגיה זו בולט הפער בין הנשיא ביידן וממשלו לבין ישראל. בהקשר זה אמר בלינקן לאחר פגישתו עם ראש הרשות הפלסטינית ברמאללה כי "ביום שאחרי בכל הקשור לעתיד של עזה והגדה המערבית ההשקפות, הקולות והשאיפות של הפלסטינים צריכים להיות במוקד העיסוק". לא ברור עד כמה ישפיעו פערים אלה על אורך הנשימה שהממשל יעניק לישראל, אם כי ברי שהעדר נכונות ישראלית לדון בסוגיה עלולה להשפיע לרעה על הסבלנות של הממשל

להמשך המערכה הצבאית ולהגביר את חשדנותו אשר ליעדיה של ישראל ב"יום שאחרי".

מניעי הגיבוי האמריקאי ללחימה ברצועת עזה

תמיכה אמוציונלית של הנשיא ביידן בישראל והרושם הכאוב שהותירה עליו מתקפת חמאס, כפי שבאו לידי ביטוי בנאומו ההזדהות עם ישראל שנשא, העידו כי בראייתו אין מדובר בסבב לחימה נוסף גרידא, אלא באירוע שבנוסף לכך שיעצב את ההווה הישראלית, יהיה רב משמעות לזירה האזורית והבינלאומית שנים קדימה. זאת, עקב משמעויותיה של המלחמה על המאבק הגלובלי בין "טובים" ל"רעים" - ציר הרשע "החדש", הכולל בראייתו של ביידן את סין רוסיה, איראן והגורמים הנתמכים על ידי מדינות אלה.

הפגנת המחויבות לבעלת הברית ישראל, הלכה למעשה. היא עמדה הנגזרת מעמדתו של הנשיא ביידן כי על ארצות הברית להגן על בעלות בריתה. זאת בדומה לגישה שמפגין הממשל בתמיכתו באוקראינה מאז תחילת המלחמה מול רוסיה.

זאת ועוד, הממשל רואה במלחמה הזדמנות לעצב מחדש את המזרח התיכון. ביידן כבר קבע כי אין לחזור ל"סטטוס קוו של ה-6 באוקטובר". הבסת חמאס על ידי ישראל תסייע בראייתו לחזק את המדינות המתונות באזור, לקדם פתרון מדיני לסוגיה הפלסטינית ולחזק את קשרי הנורמליזציה בין מדינות ערב ובראשן ערב הסעודית לישראל. מנגד, ברור לממשל כי כישלון של ישראל לממש את יעדיה בלחימה בחמאס יחזק את המוטיבציה של איראן וחיזבאללה לאתגר את ישראל ובה בעת יקרין על מעמדה של ארצות הברית באזור ומחוצה לו.

לעמדת הממשל משמעויות גם בזירת הפנים האמריקאית: הגם שגוברת הביקורת מבית על המלחמה שמנהלת ישראל ברצועת עזה, ומשך על התמיכה האמריקאית בישראל, התנהלותו של הנשיא מחזקת את הדימוי שלו כמנהיג, בעיקר לקראת פתיחתה של שנת הבחירות לנשיאות בארצות הברית.

שיקולי הממשל האמריקאי

התנהלות המבצע הצבאי - הממשל מעוניין בהצלחת המבצע. גורמים אמריקאיים ייעצו/מייעצים לישראל אך לא נראה כי יש בידם תוכנית צבאית אלטרנטיבית, אפקטיבית להצלחת המבצע. "דשדוש" של צה"ל בלא הערכה כי יש התקדמות להשגת היעד של הבסת חמאס עלול לצמצם את רצון הממשל להמשיך ולאפשר לישראל זמן. יתכן שקיים גם פער בין משך הזמן שיידרש למימוש היעדים הצבאיים, כפי שמצהירה ישראל (חודשים ואף יותר) לבין דרישת הממשל (מספר שבועות, לכל היותר). יודגש כי הממשל לא מנהל דיון פומבי עם ישראל לגבי ההיבט הצבאי של המערכה, הגם שבתקשורת האמריקאית דווח על ביקורת מסוימת הקיימת בממשל על ישראל בעניין זה.

המצב ההומניטרי ברצועה - הממשל מושקע כרגע בעיקר במאמץ להבליט את חשיבות הבטחתו של הסיוע ההומניטרי לרצועת עזה, ובכלל זאת מאמצים להשיג "הפוגה הומניטרית",

שלדבריו תסייע לשחרור החטופים ולתושבי הרצועה בעוד שלא תפגע במאמץ המלחמתי של ישראל נגד חמאס. הממשל מתנגד בעת הנוכחית להפסקת אש, אך יש לקחת בחשבון שאירוע רב-נפגעים אזרחים (פגיעה בבית חולים?) ו/או משבר הומניטרי חמור (התפרצות מגפה?) ידרבן את הממשל לתבוע זאת.

הידרדרות אזורית - הממשל משקיע מאמצים רבים למנוע הידרדרות אזורית. הסיכון לכך זוהה מיד עם מתקפת חמאס בנגב המערבי ומסרי הרתעה לאיראן ולבעלו בריתה, לבל ירחיבו את המערכה, הועברו במספר דרכים. נראה כי חשש ממלחמה אזורית, בעלת השלכות גלובליות בעייתיות, מדריך בעת הנוכחית את הממשל להכיל את התקיפות של בעלות בריתה של איראן על יעדים אמריקאיים בעיראק ובסוריה. עם זאת, הסלמה בעימות בין ישראל לחזבאללה ו/או בפעולות נגד יעדים אמריקאיים בעיראק ובסוריה (בעיקר אם יהיו נפגעים רבים) תחייב את הממשל להגיב.

התנהלות ממשלת ישראל - ההיגיון שביידן מציב כבסיס לתמיכה במהלך הצבאי הוא שהצלחתו תפתח פתח לתהליך מדיני ישראלי-פלסטיני, שישתת את חזון שתי המדינות. גם אם לא ברור האם יעד זה הוא בר השגה, חשוב לממשל שממשלת ישראל תתנהל באחריות ותימנע מצעדים ביהודה ושומרון, שיקעקעו חזון זה. דוברי הממשל מתבטאים בתקיפות גם נגד אלימות של מתנחלים כלפי תושבים פלסטינים ביהודה ושומרון, מחשש שהתופעה תשחק ביתר שאת את היכולת האמריקאית לתמוך בישראל, לוגיסטית ומורלית. זאת ועוד, יתכן כי הממשל פועל על בסיס הנחת עבודה כי המציאות הפוליטית בישראל תשתנה לאחר המערכה הצבאית, כך שיתאפשר קידום מהלך מדיני. הבנה של הממשל שישתת אינה נערכת לכך ובוודאי אם היא פועלת במודע נגד היגיון של הסדר מדיני ב"יום שאחרי", תקשה עליו להמשיך ולגבות אותה בהמשך המערכה הצבאית.

סוגיות פנים אמריקאיות - גם אם לעת עתה הממשל אינו מקרין דאגה מהשלכות מדיניותו על מצבו הפוליטי של הנשיא ערב פתיחת שנת הבחירות לנשיאות, הרי שכבר ברור שכל שמתרבות תמונות הרג אזרחים והרס ברצועה, הממשל ניצב מול ביקורת גוברת לתמיכה שהוא מעניק לישראל בעיקר מצד קהלים שרובם נמנים מסורתית על תומכי המפלגה הדמוקרטית. סקרים שנערכים בארצות הברית מלמדים על אודות ביקורת גוברת בקרב מצביעים דמוקרטים צעירים, לצד אובדן תמיכה עקרוני בממשל בקרב מצביעים מוסלמים בעיקר במדינות דוגמת מישיגן (כשלושה אחוזים מאוכלוסייתה הם מוסלמים), העלול להטות את הכף בבחירות 2024 לנשיאות. כן דווח בתקשורת על אודות "מרד" מתגבש במשרד החוץ של גורמים המבקרים את מדיניות הממשל.

תובנות/המלצות

בניגוד לסבבי עימות קודמים בזירה הישראלית פלסטינית ובעיקר בין ישראל לחמאס, אשר במהלכם הפער בין תקשורת/דעת קהל ביקורתית באירופה ובארצות הברית כלפי ישראל לבין תמיכת ההנהגות בה הצטמצם במהירות, ההנהגות במדינות אלה נותרו איתנות בתמיכתן

בישראל בשבועות שחלפו מאז החלה הלחימה בחמאס אף למרות ביקורת ציבורית מתרחבת ומתעצמת. ברור כי הנשיא ביידן וממשלו מובילים בנחרצות מגמה זו ולפחות פומבית, למעט היבטים של המאמצים להכניס סיוע הומניטרי לרצועה, אין הבדלים משמעותיים בין הממשל האמריקאי ומרבית ההנהגות אירופאיות לבין ישראל.

מבחינת ישראל, עמדת הממשל האמריקאי היא שתכריע את אורך הנשימה, שיאפשר את קידום מטרותיה הצבאיות של המערכה נגד חמאס. על כן, לא פחות מאשר המאמץ הצבאי, על ישראל להתמקד בהבטחת התמיכה האמריקאית לאורך הזמן שהיא תזדקק לו על מנת לקדם את מטרותיה הצבאיות מול חמאס ובה בעת להרתיע את חזבאללה מפני הסלמה שתוביל למערכה נרחבת בזירה הצפונית.

המטרה המיידית היא למנוע התגברות הקריאות להפסקת אש ברצועת עזה. לפחות לממשל עדיין ברור כי הפסקת אש, בניגוד להפוגות הומניטריות קצרות, עלולה להגביר את הלחצים להפסיק את הלחימה ולאפשר לחמאס להתאושש ואף לשקם חלק מיכולותיו השלטוניות והצבאיות. אמנם אין לישראל השפעה ישירה על חלק מהגורמים המכתיבים את עמדת הממשל, אך לצד הבלטת מאמץ ישראלי לשמור על עקרונות הסיוע ההומניטרי ועל חיי אזרחים ברצועה, ככל שמטרות הלחימה יוצגו בבירור ובמונחים ריאליים וכן יומחש שהן בנות ביצוע, כך יגבר הסיכוי שהממשל יישען עליהן בשימור תמיכתו בישראל.

גם במציאות הפוליטית הבעייתית שחוות ישראל, חובה להציג מתווה מדיני מציאותי, המביא בחשבון אינטרסים ורעיונות אמריקאים. בהקשר זה, על דוברים ישראלים ובפרט דוברים רשמיים להימנע מהתבטאויות המספקות דלק למתנגדי ישראל ועילה לנסיגה מתמיכה בה. חשיבות יתרה נודעת לחשיבה קונקרטית לגבי "היום שאחרי", תוך הימנעות עקבית מאמירות מזיקות (ולא ריאליות) דוגמת "כיבוש הרצועה" או "טרנספר של פלסטינים".

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט